

EU:s verksamhet

EU:s medlemsländer samarbetar i många politiska frågor, men inte i alla. Samarbetet omfattar bland annat handel, ekonomi, jordbruk och miljö, men inte till exempel planering av sjukvård och skola eller bostadspolitik. Vad EU har rätt att besluta om står i fördragen, som bildar grunden för samarbetet inom EU. De frågor som inte står i fördragen kan EU inte heller besluta om.

EU:S INFLYTANDE ÖVER OLIKA FRÅGOR

EU:s institutioner har olika inflytande över olika frågor. Det kallas att EU har olika slags befogenhet. Ofta brukar EU:s befogenhet delas in i tre olika typer:

- **Exklusiv befogenhet** kallas den befogenhet som ger EU mest inflytande. I dessa frågor är det bara EU som har rätt att stifta lagar, medan de enskilda medlemsländerna överlåter sin rätt att stifta lagar till EU. Hit hör främst EU:s tullunion och handelspolitiken gentemot länder utanför EU, bevarandet av havets biologiska resurser samt den monetära politiken för de länder som deltar i valutaunionen.
- **Delad befogenhet** gäller i de flesta frågor som nämns i fördragen. I dessa frågor får både EU och enskilda medlemsländer stifta lagar. Medlemsländerna får dock bara stifta lagar så länge det inte redan finns en lag från EU som reglerar samma sak och så länge de respekterar EU:s allmänna principer, till exempel ickediskriminering. Till de frågor som EU på detta sätt delar med medlemsländerna hör bland annat jordbruk och fiske, den fria rörligheten på den inre marknaden, transporter, miljö, socialpolitik, energi samt polissamarbete och domstolsfrågor.
- **Stödjande befogenhet** innebär att EU inte har rätt att stifta lagar. I dessa frågor kan EU:s institutioner bara anta finansiella stödprogram och uppmana medlemsländerna att vidta åtgärder som inte binder medlemsländerna. Hit hör bland annat sysselsättning, kultur samt utbildning och forskning.

Exklusiv, delad eller stödjande befogenhet?

Det är svårt att göra en tydlig uppdelning av i vilka frågor EU har befogenhet och om det är en exklusiv, delad eller stödjande befogenhet. Inom till exempel fiskepolitiken är regler om havets resurser en exklusiv befogenhet där medlemsländerna inte får stifta egna lagar, medan märkning och försäljning av fiskeprodukter är en delad befogenhet mellan EU och medlemsländerna. Man måste läsa varje artikel för sig i fördragen för att bedöma vilken befogenhet EU har i en viss fråga.

**TULLUNIONEN OCH DEN INRE MARKNADEN
ÄR GRUNDEN**

Grunden för samarbetet inom EU är tullunionen och den inre marknaden. Att EU är en tullunion innebär att tullarna mellan medlemsländerna har avskaffats och att EU har gemensamma tullar mot länder utanför EU. De länder utanför EU som exporterar varor till EU betalar samma tullavgifter oberoende av vilket land inom EU som importerar varan. På den inre marknaden ska det råda fri rörlighet mellan EU:s medlemsländer för varor, tjänster, personer och kapital.

Den fria rörligheten för varor har genomförts på olika sätt. I sin tolkning av fördragen har EG-domstolen förbjudit hinder för lagliga varor om inte det medlemsland som på något sätt vill hindra en vara har ett giltigt skäl. Till sådana giltiga skäl hör till exempel skydd av hälsa och miljö, men landet måste kunna bevisa att det inte är ett svepskäl för att skydda sin egen produktion av liknande varor. EU har också antagit flera gemensamma lagar som underlättar för varor att bli godkända i alla medlemsländer.

Den fria rörligheten för kapital bildar grund för den ekonomiska och monetära unionen. Som en del av den fria rörligheten för personer har medlemsländerna inrättat det så kallade Schengensamarbetet för att underlätta rörligheten över gränserna. Detta samarbete avskaffar personkontrollerna mellan länderna samtidigt som personer som passerar in i och ut ur Schengenområdet kontrolleras enligt gemensamma regler.

De flesta länder med i Schengen

Sedan 2008 omfattar Schengenområdet 22 av EU:s 27 medlemsländer. Storbritannien och Irland har valt att stå utanför. Bulgarien, Cypern och Rumänien är inte heller med, men förbereder sig för att delta i samarbetet. Genom ett särskilt avtal deltar också Island, Norge och Schweiz, som inte är med i EU. Även Liechtenstein har undertecknat ett avtal om att delta i Schengen.

MEDLEMSLÄNDERNA BILDAR EN GEMENSAM MARKNAD

För att EU:s medlemsländer ska bilda en marknad med liknande villkor har tullunionen och den inre marknaden kompletterats med en gemensam politik i andra frågor. Tillsammans kallas dessa samarbeten för den gemensamma marknaden.

Jordbruk och fiske

Jordbrukspolitiken är det mest reglerade politikområdet inom EU. Det är också det politikområde där EU har störst utgifter. Åtgärderna inriktades från början på att effektivisera produktionen, vilket snart ledde till ett överskott på livsmedel. De reformer som jordbrukspolitiken har genomgått syftar till att begränsa produktionen och samtidigt behålla lantbruket som näring. Fiskepolitiken har samma grund i fördragen som jordbrukspolitiken och fiskeprodukter betraktas också som jordbruksprodukter. EU:s institutioner fattar beslut om hur mycket fisk och skaldjur som ska fångas i gemenskapens vatten.

Regionalpolitik

EU har en gemensam regionalpolitik som ska motverka ekonomiska och sociala skillnader mellan regioner i EU. Stödet till regionerna ska också stärka EU:s konkurrenskraft gentemot omvärlden. Den största delen av regionalstödet går till regioner som har en sämre ekonomisk utveckling än genomsnittet i EU.

Konkurrenspolitik

För att företagen på den gemensamma marknaden ska agera på lika villkor har EU en gemensam konkurrenspolitik. Konkurrenspolitiken anger de regler som gäller för hur företagen agerar i fråga om olika avtal, prissättning och sammanslagningar. Statliga och privata företag ska behandlas på samma sätt och medlemsländerna får bara ge statliga stöd på vissa villkor. Det finns även regler för hur stat och kommun ska upphandla varor och tjänster.

Transporter

För att underlätta rörligheten på den inre marknaden har EU gemensamma regler för transporter på land, till havs och genom luften. Reglerna syftar bland annat till att öka konkurrensen mellan transportföretag i olika medlemsländer och att göra transporterna säkrare och miljövänligare. Ett åkeriföretag från ett medlemsland i EU har till exempel rätt att transportera varor mellan två orter i ett annat medlemsland.

Energi

Kol och kärnkraft som energikällor har reglerats från början i EU:s ursprungliga fördrag. Ändå har energipolitiken varit starkt reglerad i medlemsländerna. Målen för EU:s energipolitik är bland annat att trygga energiförsörjningen, öka konkurrensen på energimarknaden och att stödja en hållbar utveckling.

DEN EKONOMISKA OCH MONETÄRA UNION

Den ekonomiska och monetära unionen (EMU) innebär att medlemsländerna samordnar sin ekonomiska och monetära politik samt upprättar en valutaunion. Medlemsländerna övervakar sin finanspolitik gemensamt och är skyldiga att undvika alltför stora underskott och en för stor skuld i de offentliga finanserna.

För att delta i valutaunionen, som är en del av EMU, krävs också att medlemslandet uppfyller andra ekonomiska krav om låg inflation, låga räntor och en stabil växelkurs. Den nationella centralbanken måste också vara självständig. Tillsammans kallas dessa krav för konvergenskriterier. De medlemsländer som deltar i valutaunionen har bytt sin nationella

valuta till den gemensamma valutan euro och har en gemensam penningpolitik. Det innebär att Europeiska centralbanken bestämmer räntan för hela euroområdet med en låg inflation som främsta mål.

Sexton länder i valutaunionen

Alla EU:s 27 medlemsländer deltar i den ekonomiska och monetära unionen (EMU). I valutaunionen, som är en del av EMU, deltar sexton länder. Dessa är Belgien, Cypern, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Portugal, Slovakien, Slovenien, Spanien, Tyskland och Österrike.

Danmark och Storbritannien har undantag i fördragen från att delta i valutaunionen. Sverige deltar inte heller i valutaunionen eftersom ministerrådet 1998 bedömde att Sverige inte uppfyller konvergenskriterierna för att delta. År 1997 beslutade riksdagen att Sverige tills vidare skulle stå utanför valutaunionen, och därför knöts inte kronan till växelkurs-samarbetet (ERM). Efter det att en majoritet av väljarna i en folkomröstning 2003 röstade nej på frågan om Sverige skulle införa euron som valuta står Sverige fortfarande utanför valutaunionen.

Nya medlemmar i EU får delta i valutaunionen först när ministerrådet bedömer att de uppfyller konvergenskriterierna.

EU: S YTTRE FÖRBINDELSER

Handelspolitiken

EU är en tullunion med en gemensam handelspolitik mot länder utanför EU. Det innebär att ett enskilt medlemsland är förbjudet att ingå handelsavtal med andra länder. I stället är det kommissionen som på uppdrag av ministerrådet förhandlar med andra länder om handelsavtal med EU. Denna gemensamma politik omfattar framför allt handeln med varor.

Bistånd och utveckling

Det bistånd som EU ger till över hundra länder ersätter inte medlemsländernas eget bistånd. EU:s bistånd ska bekämpa fattigdomen och främja en hållbar utveckling i det land som tar emot biståndet. I EU:s samarbetsavtal med olika utvecklingsländer ingår ofta en dialog i syfte att stärka demokrati och mänskliga rättigheter.

Utrikes- och säkerhetspolitik

Den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken är ett samarbete inom EU som omfattar alla frågor som rör unionens säkerhet. Syftet är bland annat att hävda EU:s intressen i internationella sammanhang och att främja en fredlig och demokratisk utveckling i världen. Inom ramen för utrikes- och säkerhetspolitiken kan medlemsländerna till exempel fatta beslut om att skicka militära trupper för att övervaka en vapenvila i ett krisdrabbat område.

EU i andra internationella organisationer

När EU:s medlemsländer samarbetar med andra länder i internationella organisationer är de skyldiga att företräda den politik som de har beslutat om inom EU. Denna samordning av EU:s yttre förbindelser varierar dock beroende på vilken befogenhet EU har i de frågor som behandlas i den internationella organisationen. Medlemsländerna är till exempel mer bundna av EU i Världshandelsorganisationen (WTO) än i Förenta nationerna (FN).

RÄTTSLIGA OCH INRIKES FRÅGOR

Asyl och invandring

Inom den gemensamma asyl- och invandringspolitiken har EU bland annat minimiregler om när en flykting ska beviljas asyl eller annat internationellt skydd, samt om vilket land som ska behandla en asylsökande. EU:s regler sätter ingen gräns för hur många flyktingar och invandrare ett medlemsland kan ta emot. Om en medborgare i ett land utanför EU har utvisats från ett medlemsland ska det beslutet gälla också i andra medlemsländer.

Civilrätt

På grund av den fria rörligheten på den inre marknaden har EU regler som underlättar för medlemsländerna att avgöra vilket land som ska lösa en tvist. Det kan till exempel gälla skilsmässor mellan par i olika länder, eller företag som går i konkurs i flera länder. Medlemsländerna behåller sin nationella lagstiftning och EU:s regler ska endast avgöra i vilken domstol och enligt vilka lagar tvisten ska lösas.

Straffrätt och brottsbekämpning

För att bekämpa internationell brottslighet samarbetar åklagare och poliser från olika medlemsländer i EU. EU har regler som delvis harmoniserar straffnivåerna för vissa grovare brott. Ett straffrättsligt beslut från ett medlemsland ska också kunna verkställas i ett annat medlemsland, till exempel när det gäller frysning av tillgångar.

ANDRA SAMARBETSOMRÅDEN

Miljö

På miljöområdet kan EU både anta åtgärder för att underlätta den fria rörligheten och minimiregler för att skydda miljön. EU:s åtgärder på miljöområdet ska följa ett antal principer, bland annat försiktighetsprincipen och principen om att den som orsakar föroreningen ska betala för skadan. Försiktighetsprincipen innebär att åtgärder kan vidtas mot en produkt eller ett ämne om den anses skada miljön, trots att det inte finns vetenskapliga bevis för skadligheten.

Sysselsättning och socialpolitik

EU har vissa gemensamma regler för arbetsvillkor och jämställdhet. Reglerna anger ett minimalt skydd som arbetstagarerna ska garanteras. Varje medlemsland kan sedan ha ett mer långtgående skydd. För att främja sysselsättningen antar medlemsländerna gemensamma riktlinjer.

Utbildning och forskning

EU har inga gemensamma regler för hur utbildning och forskning ska bedrivas. EU:s åtgärder syftar främst till att underlätta utbyten och studier i andra länder och till att stödja forskning inom de områden som EU har valt att prioritera.

Folkhälsa och konsumentpolitik

EU har gemensamma regler för att skydda konsumentens hälsa och säkerhet på den inre marknaden. Åtgärderna ska också garantera konsumentens rätt till information och stärka konsumenternas röst i EU. På folkhälsoområdet har EU bland annat gemensamma regler om varningstexter för att minska användningen av tobak.

Kultur

EU:s kulturpolitik syftar till att främja den kulturella mångfalden och att framhålla det gemensamma kulturarvet. Åtgärderna ska endast komplettera medlemsländernas nationella kulturpolitik.

